

WIZAJNY
STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY

SYNTEZA UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

**INSTYTUT GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ I KOMUNALNEJ
ZARZĄD I RADA GMINY WIŻAJNY**

Zespół Autorski:

Dr inż. Barbara Orłowska - kierownik projektu

Mgr inż. arch. Danuta Strembicka - główny projektant
nr uprawnień urbanistycznych 472/88

Mgr Paweł Decewicz - informatyk

Mgr Magdalena Sudenis - informatyk,

Mgr Piotr Fogel , informatyk, zdjęcia,

Dr Krystyna Makowska - zagadnienia społ. ekon.

Mgr inż. Krzysztof Poglód - zagadnienia komunikacji

Inż. Wanda Grygo - ścieżki rowerowe

Dr Artur Buława Gabryszewski - architekt

Jacek Czarnecki - asystent

Karina Konarzewska - asystent

Technik Henryka Siudy - opracowanie techniczne

Dr Grzegorz Rąkowski - konsultant

Mgr Jan Bacewicz - konsultant

Mgr Jarosław Sarul - konsultat

Mgr inż. Janusz Żyłka – konsultant

Danuta Strembicka
mgr inż. arch.
upr. urb. 472/88

Sporządzone w latach 1994-1995 inwentaryzacje przyrodnicze i programy ekorozwoju Gmin „SZELMENT” wykorzystywane w Studium stanowiły podstawę merytoryczną umożliwiającą sporządzenie warstw informacyjnych map komputerowych. Wykorzystano również materiały planów miejscowych, materiały robocze Planu Ochrony SPK oraz materiały Studium Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Suwalskiego, udostępnione przez Wojewódzkie Biuro Planowania przestrzennego i Zarządy Gmin. Wykorzystano również materiały udostępnione przez Służbę Ochrony Zabytków w Suwałkach.

Treść:

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY	5
II. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE – SYNTEZA	5
1. Ukształtowanie terenu	5
2. Gleby – bonitacja	6
3. Geologia – złoże	7
4. Wody powierzchniowe	8
5. Wody podziemne	8
6. Klimat	9
7. Szata roślinna	9
8. Formy ochrony przyrody	10
9. Stan środowiska naturalnego	11
III. UWARUNKOWANIA GOSPODARCZE I SPOŁECZNE	12
1. Rolnictwo	12
1.1. Struktura własności	12
1.2. Struktura obszarowa	13
2. Leśnictwo	13
3. Pozarolnicza działalność gospodarcza	14
4. Zatrudnienie	14
5. Jakość życia mieszkańców gminy	15
5.1. Ludność	15
5.2. Oświata i kultura	17
5.3. Problem ubóstwa (pauperyzacji) i pomocy społecznej	18
5.4. Bezrobocie	18
5.5. Opieka zdrowotna	19
6. Mieszkalnictwo	19
6.1. Zabudowa mieszkaniowa	19
IV. TRANSPORT	19
V. INFRASTRUKTURA	21
1. Gospodarka wodno-ściekowa na terenie gminy	21
1.1. Zaopatrzenie w wodę	22
1.2. Kanalizacja	23
1.3. Gospodarka odpadami	25
2. Sieć elektroenergetyczna	25
3. Systemy grzewcze	27
4. Sieć telekomunikacyjna	27
VI. DZIEDZICTWO KULTUROWE	27
1. Zasoby	27
2. Zasób obiektów kulturowych na terenie gminy	31
3. Waloryzacja	33
VII. KIERUNKI ROZWOJU GMINY	34

VIII.KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	39
1. Strefy funkcjonalne zagospodarowania przestrzennego	39
2. Obszary obowiązkowego sporządzania planów miejscowych	40
3. Kierunki rozwoju sanitacji wsi	41
4. Kierunki rozwoju usług informacyjnych, organizacyjnych, oświatowych, kulturalnych	41

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Wiżajny jest gminą wiejską, położoną w północno-wschodniej części województwa podlaskiego, około 40 km od Suwałk, w obszarze przygranicznym z projektowanym przejściem na Litwę w Bolciach, w niewielkiej odległości od przejścia granicznego do Rosji.

W skład gminy wchodzi 17 sołectw: Antosin, Bolcie, Burniszki, Dzierwany, Grzybina, Jegliniszki, Jodoziory, Kamionka, Kleszczówek, Kłajpeda, Laskowskie, Leszkiemie, Ługiele, Makowszczyzna, Marianka, Maszutkinie, Mauda, Mierkinie Stare (łącznie z przysiółkiem Słupianka), Okliny, Polimonie, Poplin, Rogożajny Małe, Rogożajny Wielkie, Smolniki, Soliny, Stankuny, Sudawskie, Sześciowlaki, Wilkupie, Wiżajny, Wizgóry, Wysokie.

Podstawowe dane o gminie:

Powierzchnia - 12259 ha

Liczba miejscowości - 40

Liczba sołectw - 32

Liczba mieszkańców - 2974

Użytkowanie ziemi:

użytki rolne - 8655 ha

grunty orne - 5745 ha

lasy - 1891 ha

wody i nieużytki - 1713 ha.

II. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE - SYNTEZA

1. Ukształtowanie terenu

Krajobraz gminy Wiżajny został ukształtowany w czwartorzędzie. Największy wpływ na obecny wizerunek tego obszaru miało zlodowacenie bałtyckie (plejstocen), a zwłaszcza jego ostatnia faza - pomorska. Na początku holocenu dominowały procesy stabilizacyjne: wietrzenie skał macierzystych i procesy glebotwórcze pod osłoną roślinności leśnej, w

młodszy holocen w rozwój rzeźby stał się zależny w znacznym stopniu od działalności człowieka.

Gmina leży w północnej części Pojezierza Wschodniosuwalskiego na Garbie Wiżajn. Najwyższym wzniesieniem gminy jest Góra Rowelska (298 m) usytuowana na płd. - wsch. od wsi Wiżajny. Deniwelacje w obrębie gminy dochodzą do 140 m, największe są w południowej części, w obrębie Suwalskiego Parku Krajobrazowego. Łagodniejszą rzeźbę posiada centralna i wschodnia część gminy. Głównymi jednostkami geomorfologicznymi, które można wyróżnić, są wysoczyzny - Hańczańska, Wiżajn oraz rozdzielające je doliny rzeczne tworzące głębokie wąwozy - Czarnej Hańczy i Jacznówki. W obrębie tych jednostek daje się wyodrębnić główne formy morfologiczne warunkujące bogactwo tutejszej rzeźby terenu. Wzgórza moren czołowych tworzą podłużne wały rozmieszczone pojedynczo lub grupami. Wysoczyzny morenowe mają dużą powierzchnię i tworzą wyraźne faliste lub pagórkowate płaskowyże. Równiny zastoiskowe powstały na przedpolu lodowca z osadzonych w obniżeniu zawiesin (Jacno). Ponadto występują tu sandry (w okolicach Smolnik) i kemy.

2. Gleby – bonitacja

Gleby na terenie gminy Wiżajny wykształciły się na utworach akumulacji glacialnej i fluwioglacialnej zlodowacenia północno-polskiego. Główny budulec stanowią: żwiry piaszczyste, piaski luźne, piaski słabogliniaste, piaski gliniaste lekkie i mocne, gliny lekkie, średnie i ciężkie, pyły zwykłe, pyły ilaste. Na charakter procesów glebowych miały wpływ: pokrywa roślinna, ukształtowanie powierzchni oraz przede wszystkim użytkowanie terenu. Na obszarze gminy można odnaleźć różne typy gleb, zarówno słabych, jak i dobrych.

Około 70 % obszaru gminy pokrywają gleby słabe. Na terenach rolniczych są to głównie gleby rdzawe, zaś w obrębie borów, bielice i pseudobielice. Stanowią one około 40 % wszystkich typów gleb tu występujących. Największa ich koncentracja jest na południu i na zachodzie gminy.

Gleby dobre (zasobne w próchnicę) stanowią około 30 % gleb gminy i występują w północnej i wschodniej jej części. Są to przeważnie gleby brunatne właściwe, brunatne wylugowane i kwaśne.

Na obszarze omawianej gminy, zwłaszcza wzdłuż brzegów jezior oraz na terenach bezodpływowych utworzyły się gleby podmokłych dolin i obniżeń. Są to przede wszystkim gleby gruntowo - glejowe i mułowo - torfowe.

Podsumowując należy stwierdzić, że większość gleb w gminie to jednak gleby słabe. Wskazują na to klasy bonitacyjne gleb gminy Wizajny, gdyż mieszczą się one w przedziale od IIIb do VI. Problem gruntów narażonych na erozję przedstawiono na mapie „Ocena erozyjności gleb” w skali 1:25000.

Różne gleby o podobnych właściwościach rolniczych i predysponowane do określonego sposobu użytkowania tworzą kompleksy glebowo-rolnicze. Na omawianym terenie można wyróżnić następujące kompleksy glebowo - rolnicze:

- pszenno-wadliwy,
- żytnio - ziemniaczany bardzo dobry,
- żytnio - ziemniaczany dobry,
- żytnio - ziemniaczany słaby,
- żytnio - łubinowy,
- zbożowo - pastewny mocny, słaby,

3. Geologia – złoża

Obszar gminy Wizajny położony jest na terenie Obniżenia Perybaltyckiego. Podłoże krystaliczne zbudowane jest ze skał magmowych prekambriu i starszego paleozoiku. Przeważają granitognejsy, migmatyty, dioryty, anortozyty, noryty. Przykryte są one osadami młodszego paleozoiku, mezozoiku i kenozoiku. Spośród osadów ery kenozoicznej na uwagę zasługują utwory czwartorzędowe, w którym to okresie odbyły się zmiany mające największy wpływ na obecne ukształtowanie powierzchni terenu. Wśród utworów czwartorzędowych przewagę stanowią gliny zwałowe, występujące w różnych odmianach na terenie całej gminy. Natomiast w południowej części występują piaski i żwiry piaszczyste.

Na terenie gminy istnieją czynne zwirownie, które stanowią własność prywatną i eksploatują złoża na potrzeby lokalne. Występują one we wsi Wizajny (trzy) oraz po jednej w Leszkiemach, w Mariance, we wsi Okliny, w Solinach, Kamionce, Maszutkiniach i Stankunach. Oprócz tego są tu dwie piaskownio - zwirownie i jedna piaskownia we wsi Wizajny. Wszystkie trzy obiekty stanowią własność gminy.

4. Wody powierzchniowe

Okres glacialny pozostawił na terenie gminy Wiżajny bogatą sieć wód powierzchniowych. Znajdują się tu fragmenty zlewni trzech rzek: górnego biegu Czarnej Hańczy, Szeszupy i Pissy Wisztynieckiej, która przepływa w niewielkiej odległości od zachodnich granic gminy.

W obrębie gminy zaś, płynie jej największy dopływ, biorący początek z J. Wisztuć i płynący ku zachodowi. Łączy on mniejsze jeziora Ingieł i Bolcie.

Na północ od J. Jegliniszki ma swój obszar źródłowy Czarna Hańcza. Rzeką w swoim górnym biegu (w obrębie gminy Wiżajny) przepływa przez J. Jegliniszki i kieruje się na południe do J. Hańcza.

Powyżej J. Jaczno bierze swój początek Jacznówka, która przed ujściem do Szeszupy przepływa przez J. Jaczno i J. Kameduł.

Najważniejszym elementem systemu wód powierzchniowych tego terenu są jeziora. Największe z nich to Wiżajny (260 ha powierzchni, dł. 4300 m, szer. 1000 m, głęb. 20 m), które położone jest w północno - zachodniej części gminy.

Ponadto występuje tu szereg mniejszych zbiorników, do 20 ha. powierzchni:

Dunajewo, Wisztuć, Ingieł, Bolcie, Mauda, Jegliniszki, Dziadówek, Oklinek, Sudawskie, Jezieryn, Wysokie, Ślepek, Stanieluszki, Kuprelek, Słaścinek, Grauzyny, Mariańskie I, II, Białe i Czarne, Jaczno, Kameduł, Kojle, Perty, Pogozałek.

5. Wody podziemne

Wody podziemne na terenie gminy Wiżajny są pochodzenia czwartorzędowego. Nie należą do dużych zasobów i mają charakter infiltracyjny. Zasilane są głównie z wód opadowych, których większa część spływa do sieci hydrograficznej ze względu na występujące urzeźbienie terenu i istniejące melioracje.

Nie stwierdzono większych powiązań wód podziemnych z wodami powierzchniowymi. Jedynie w okolicach Jeziora Hańcza występują słabo wydajne źródła artezyjskie, które nieznacznie zasilają wody jeziora.

6. Klimat

Gmina Wiżajny usytuowana jest w obrębie najzimniejszej dzielnicy klimatycznej Polski, a w opracowaniach klimatologicznych podawana jest jako „Polski Biegun Zimna”. Specyfikę surowych warunków klimatycznych stanowią dni mroźne i dni gorące. Dni mroźne (poniżej -10°C) pojawiają się już w październiku, zanikają w kwietniu. Średnio jest ich 66 w roku. Podobnie kształtuje się rozkład najwyższych temperatur (powyżej 25°C). Dni o najwyższych temperaturach jest około 25 w roku i przypadają na lipiec i sierpień. Przymrozki występują w tym regionie około 137 dni w roku.

Wiatry głównie zachodnie i południowo - zachodnie, silne. Opady atmosferyczne mieszczą się w przedziale średnich wieloletnich dla Polski (500-600 mm na rok) przy czym największe sumy notuje się w lipcu, sierpniu, wrześniu, najniższe zaś w styczniu, lutym, marcu wydłużony okres zimowy oraz niskie temperatury przyczyniają się do wydłużonego zalegania pokrywy śnieżnej. Śnieg utrzymuje się tu średnio przez około 100 dni w roku przy maksymalnej grubości 30 cm.

Ponadto, w wyniku zróżnicowanego ukształtowania terenu tworzą się tu mikroklimaty. Szczególnie specyficzne warunki klimatyczne są w obrębie zbiorników wodnych i na obszarach bagiennych. Także na specyfikę mikroklimatów wpływa urozmaicona rzeźba terenu.

Region klimatyczny, do którego należy gmina Wiżajny posiada niekorzystne warunki klimatyczne dla rolnictwa. Jest to teren należący do jednych z najchłodniejszych w województwie podlaskim. Charakterystyczną cechą tego terenu jest krótki okres wegetacyjny, trwający na północy około 197 dni. Długość zalegania pokrywy śnieżnej w powiązaniu z urozmaiconą rzeźbą (deniwelacja do 140 m.) stwarzają bardzo dobre warunki do uprawy narciarstwa.

7. Szata roślinna

Gmina Wiżajny położona jest w skrajnie północnej części krainy Suwalsko - Augustowskiej. Lasy zajmują 1891 ha, co stanowi około 16% powierzchni gminy. Posiadają one dość duży stopień naturalności i bogactwo florystyczne. Można tu wyodrębnić lasy i bory mieszane z pasmami łęgów. Występują one na terenie Gór Sudawskich i południowo - wschodnich stokach Góry Rowelskiej. Obok grądów występują także, płaty lasu mieszanego - leszczynowo - świerkowego. Największy kompleks leśny porasta południową część gminy w

okolicy Jeziora Hańcza. Kompleks ten obejmuje wszystkie występujące na terenie Suwalszczyzny zespoły leśne. Dominuje leszczynowo - świerkowy las mieszany świeży o bogatym runie. Innym dość powszechnym jest sosnowo - świerkowy bór świeży z runem borowym. Bór bagienny tworzy niewielki fragment nad J. Czarnym koło Smolnik - przechodzi w torfowisko wysokie. Stosunkowo dużą powierzchnię zajmują grądy. Na obszarach źródliskowych zlokalizowanych na stromych stokach nad zach. i pn. brzegiem J. Jaczno występują łągi. W zagłębieniach terenu na niewielkich obszarach występują olsy. Wzdłuż górnego biegu Czarnej Hańczy występuje łąg gwiazdnicowo - olszowy o bogatym podszyciu i runie.

Poza lasami na obszarze gminy naturalny charakter mają zbiorowiska bagien i torfowisk. Murawy ksenomorficzne i suche łąki, podobnie jak w sąsiednich gminach porastają górne części wzgórz i stoków dolin. Obok Smolnik, na równinnym sandrze rosną murawy szczotlichowe. Bardzo zróżnicowana jest roślinność wodna.

8. Formy ochrony przyrody

Przestrzenne formy ochrony.

Ochrona krajobrazu obejmuje prawie cały obszar gminy z wyjątkiem niewielkiego fragmentu na północnym - wschodzie (wieś Makowszczyzna i Masztukinie).

Suwalski Park Krajobrazowy zajmuje 12% powierzchni gminy Wiżajny. Obejmuje zasięgiem jej południowe krańce, obszar od Mierkin do Smolnik.

Suwalski Park Krajobrazowy otacza strefa ochronna.

Pozostały teren objęty jest obszarem chronionego krajobrazu.

Istnieją tu również użytki ekologiczne: Bagno Wiżajny, J. Marianka, J. Ingieł, Wyspa północna na J. Wiżajny, Wyspa południowa na J. Wiżajny.

Proponuje się utworzenie trzech rezerwatów przyrody: Góry Sudawskie, Jaczno, Dolina górnego biegu Czarnej Hańczy oraz włączenie do grupy użytków ekologicznych 20 nowych obiektów (kompleksy leśne, torfowiskowo - bagienne, jary i doliny, półwyspy, skarpy z murawami ksenomorficznymi).

Ponadto proponuje się: stworzenie na terenie wsi Sudawskie zespołu przyrodniczo - krajobrazowego, objęcie strefą ciszy jeziora: Białe, Czarne, Mauda, Smolnickie, Wysokie, Wisztuć, a także objęcie ochroną pomnikową 16 nowych obiektów (drzewa, aleja, wiejski park podworski).

Punktowe formy ochrony

Na omawianym obszarze znajduje się 7 obiektów objętych ochroną jako pomniki przyrody (3 głązy narzutowe, 2 jałowce pospolite, świerk pospolity, jesion wyniosły).

Ponadto na terenie gminy występują gatunki chronionej flory i fauny oraz strefy ciszy na jeziorach: Jaczno, Kameduł, Kojle, Perty, Wiżajny, Jegliniszki.

9. Stan środowiska naturalnego

Wyniki inwentaryzacji zoologicznej wskazują na ogólnie dobry stan środowiska przyrodniczego. Brak jest większych emitorów zanieczyszczeń. Stan czystości wód powierzchniowych można określić jako dobry. Wody jezior na terenie gminy Wiżajny mieszczą się w drugiej klasie czystości. Głównym zagrożeniem dla wód powierzchniowych są tereny rolnicze, zwłaszcza w przypadku ornego użytkowania gruntów w zlewniach jezior. Nadmierne nawożenie sztucznymi nawozami powoduje eutrofizację wód. Ponadto zagrożeniem są także ścieki komunalne i gnojowica nie poddane utylizacji.

Nie występują na terenie gminy źródła punktowe ani liniowe powodujące emisję hałasu. Niewielki hałas związany jest z przebiegiem dróg Gołdap - Wiżajny - Suwałki.

Na terenie gminy zewidencjonowano 7 jednostek będących źródłami zanieczyszczeń powietrza: GS, „Sch”, Urząd Gminy, Bank Spółdzielczy, GOK, Lecznica Zwierząt, Zakład Produkcyjno - Usługowo - Handlowy. Istnieją tu również dwa obiekty nadzwyczajnych zagrożeń środowiska: magazyn środków ochrony roślin, punkt dystrybucji paliw.

III. UWARUNKOWANIA GOSPODARCZE I SPOŁECZNE

1. Rolnictwo

Wizajny są gminą o charakterze rolniczym, gdyż tereny użytkowane rolniczo zajmują 12259 ha, co stanowi 70 % powierzchni.

1.1. Struktura własności

Prawie wszystkie grunty rolne są własnością prywatną, w posiadaniu rolników indywidualnych (97 % powierzchni użytków rolnych). Do gruntów będących własnością Agencji Rolnej należy zaledwie 3 % powierzchni użytków rolnych.

Grunty komunalne to w większości działki zabudowane lub zagospodarowane budynkami sklepów, boiskami itp. Gmina posiada pewien niewielki zasób gruntów, które stanowią rezerwę do wykorzystania na cele publiczne. Gmina prowadzi aktywną politykę w zakresie gospodarki gruntami. Rozmieszczenie gruntów komunalnych i skarbu państwa w gminie Wizajny przedstawione zostało na mapach pod nazwą „Struktura własności gruntów” w skali 1: 5000.

1.2. Struktura obszarowa

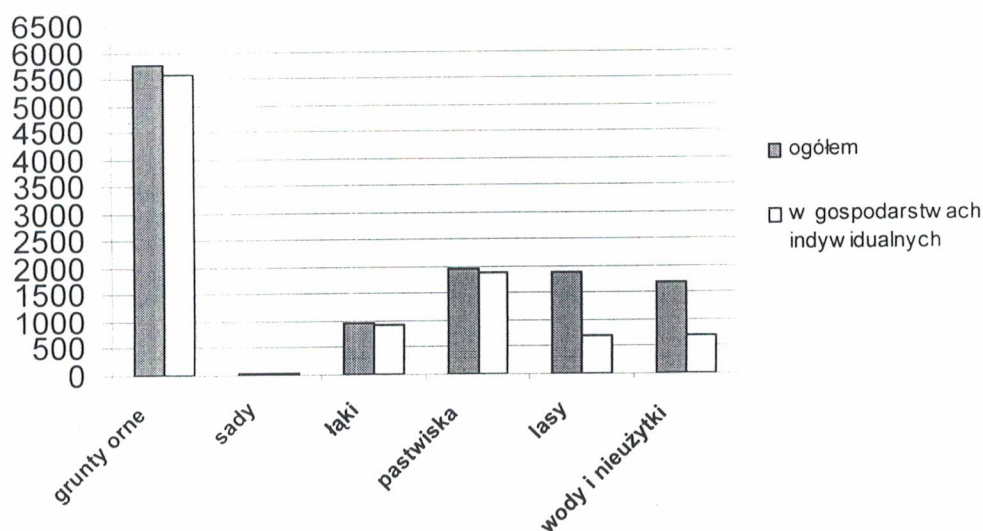
Wśród gospodarstw indywidualnych przeważają gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha, co stanowi około 60 % ogólnej liczby gospodarstw. Niewielki procent stanowią gospodarstwa o powierzchni do 2 ha. W statystyce zarejestrowanych było 335 gospodarstw o wielkości ponad 15 ha, oraz około 150 o wielkości poniżej 5 ha.

2. Leśnictwo

Lasy w gminie Wiżajny zajmują 1891 ha, co stanowi zaledwie 15,4 % powierzchni ogólnej, w tym 5,6 % znajduje się w gospodarstwach indywidualnych. Dominują kompleksy mieszane: leszczynowo – świerkowy i sosnowo - świerkowy. W skali kraju, gdzie lesistość sięga 28 %, rola lasów w gospodarce gminy jest nieznaczna. Lasy wpływają szczególnie korzystnie na walory turystyczno-krajoznawcze terenów gminy, stanowiąc naturalne bogactwo przyciągające turystów.

Poniżej przedstawiony jest wykres obrazujący strukturę użytkowania terenu gminy z uwzględnieniem gruntów w gospodarstwach indywidualnych.

Użytkowanie terenu w gminie Wiżajny

3. Pozarolnicza działalność gospodarcza

Baza ekonomiczna gminy w 1997 r.

Ogółem w gminie było zarejestrowanych 81 podmiotów gospodarczych, w tym w sektorze publicznym - 8, w sektorze prywatnym - 73 jednostki.

Zróznicowanie w zależności od rodzaju prowadzonej działalności przedstawia zamieszczony poniżej schemat.

Podmioty gospodarcze to głównie placówki handlowo – usługowe należące do osób fizycznych. Na terenie gminy działają 4 spółdzielnie.

Rozwój gospodarczy gminy odbywa się własnymi siłami i środkami miejscowych przedsiębiorców. Tym bardziej ważne stają się czynniki pobudzania aktywności mieszkańców, w tym wspieranie już istniejących firm.

4. Zatrudnienie

Rynek pracy w gminie uległ głębokim zmianom w wyniku transformacji ustrojowej. Poza indywidualnymi gospodarstwami rolniczymi, które zapewniają około 1200-1500 miejsc pracy, w gminie poza rolnictwem znalazło zatrudnienie w 1996 r. 176, a w 1997 - 184 osoby. Potencjał zawodowo czynnych w gminie może być oszacowany według ogólnego poziomu aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym, a obecnie wynosi on 1539 osób.

Rynek pracy obecnie tworzy przede wszystkim inicjatywa prywatna. Na tle województwa podlaskiego gmina Wiśajny odznacza się niską dynamiką rozwoju sektora

prywatnego poza rolnictwem. Dość szybko rozwijają się dotychczas nowe funkcje, jak obsługa turystyki.

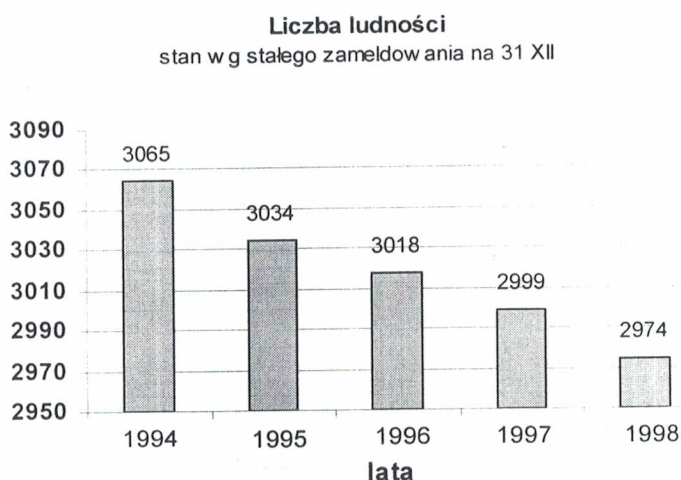
5. Jakość życia mieszkańców gminy

Obowiązująca ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994 r. w artykule 6 określa czym jest Studium. Jednym z analizowanych elementów, który należy uwzględnić, jest "jakość życia mieszkańców" (ustawa nie precyzuje tego pojęcia). Dlatego uważamy, że zgodnie z tradycją socjologiczną jakość życia mieszkańców definiują wskaźniki i cechy mieszczące się w sferach społecznej, kulturowej i demograficznej.

5.1. Ludność

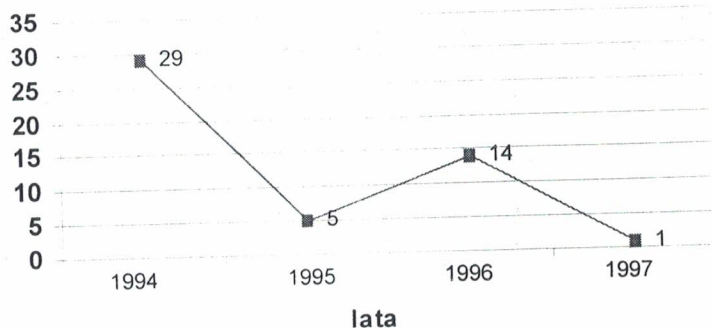
Ogólna gęstość zaludnienia gminy wynosi około 24 osoby/km².

Liczba ludności gminy w 1998 r. wyniosła 2974 mieszkańców i wykazuje tendencję malejącą, co pokazuje zamieszczony poniżej wykres.

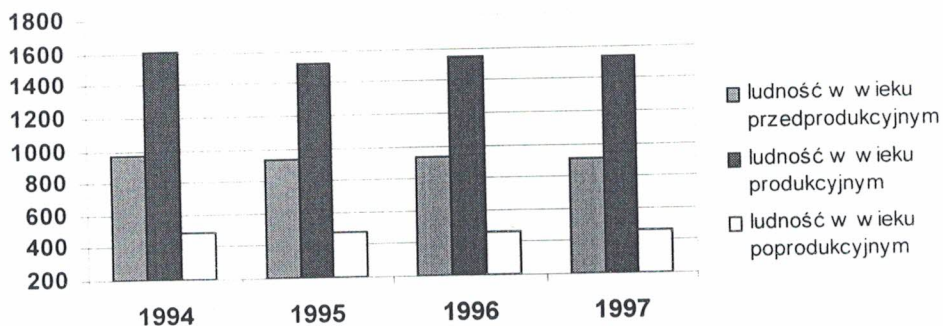
Przyrost naturalny wykazuje tendencję spadkową, co spowodowane jest dużą liczbą salda migracji (odpływ ludności z gminy większy, niż jej napływ).

**Przyrost naturalny w gminie Wiżajny
w latach 1994 - 1997**

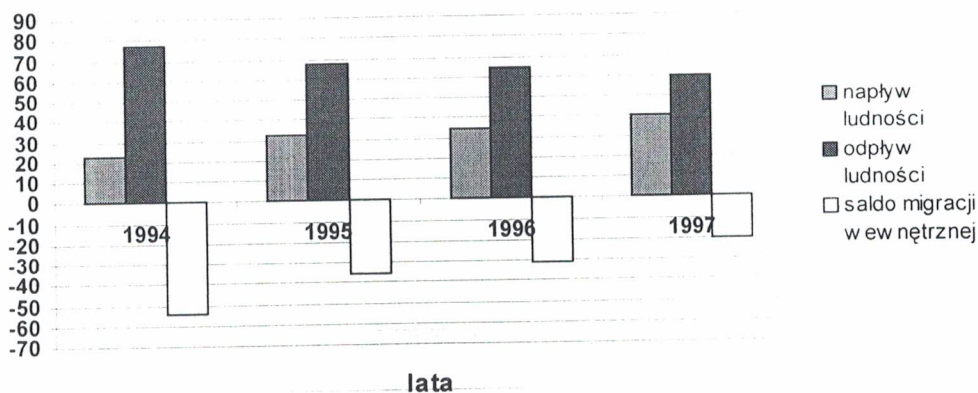
Struktura wieku mieszkańców jest jednak dość młoda, co przedstawia poniżej zamieszczony wykres.

Struktura wieku mieszkańców gminy Wiżajny

Niestety napływ migracyjny do gminy jest zdecydowanie mniejszy niż odpływ ludności. W latach 1994-1997 sytuacja migracji ludności w gminie przedstawiała się następująco:

Migracja w gminie Wiżajny w latach 1994 - 1997

Z powyższych wykresów wynika, iż malejąca liczba ludności w gminie jest pochodną nie tylko niskiego przyrostu naturalnego, ale także dość intensywnej migracji wewnętrznej, która wskazuje trend malejący, co jest okolicznością korzystną.

Uogólniając należy stwierdzić, że sytuacja demograficzna gminy nie jest korzystna. Strukturę demograficzną gminy cechuje:

- niski udział wieku produkcyjnego - około 51% (średnio w gminach wiejskich woj. podlaskiego 54,5%)
- relatywnie wysoki udział wieku poprodukcyjnego - 16% (średnio w gminach wiejskich woj. podlaskiego 15%)

W ciągu kilkunastu najbliższych lat będzie postępował proces starzenia się ludności gminy, o ile trend ten nie zostanie zatrzymany.

5.2. Oświata i kultura

W gminie funkcjonują 3 szkoły podstawowe, podlegające organom samorządowym. Szkoły ośmioklasowe położone są we wsiach: Okliny, Smolniki, Wiżajny. W Maszutkiniach znajduje się punkt filialny (0 – 3 klasy) szkoły podstawowej w Wiżajnach. W 1997 r. do szkół gminnych uczęszczało 697 uczniów. Chcąc kontynuować naukę młodzież może uczęszczać do gimnazjum publicznego w Wiżajnach, które gwarantuje dowóz dzieci do szkoły.

Na terenie gminy, w Wiżajnach, działa świetlica, izba pamięci narodowej oraz biblioteka z filią w Smolnikach. W 1997 roku przy Świetlicy Gminnej wznowiły swoją działalność zespoły sportowe (LZS). Izba poświęcona Pamięci Tradycji Regionalnej znajduje się w filii świetlicy gminnej w Smolnikach. Biblioteka publiczna dysponuje księgozbiorem 19294 woluminów. W 1997 r. z biblioteki korzystało 692 czytelników, którzy wypożyczyli 13468 książek.

Ponadto na terenie gminy istnieją dwa zespoły folklorystyczne „Jezioranki” i „Młode Jezioranki”, które uczestniczą we wszystkich imprezach i uroczystościach organizowanych na omawianym obszarze i w okolicznych miejscowościach.

Od chwili przejęcia placówek oświatowych przez władze samorządowe są one systematycznie remontowane, jednak ich potrzeby modernizacyjne nie zostały jeszcze w pełni zaspokojone wskutek ogromnego niedoinwestowania placówek w minionych kilkunastu latach. W 1997 r. w wydatkach bieżących wydatki na oświatę (40 %) i kulturę (3 %) miały najwyższy udział w budżecie gminy.

5.3. Problem ubóstwa (pauperyzacji) i pomocy społecznej

W 1997 r. na różne rodzaje pomocy gmina przeznaczyła około 8% budżetu. Ze środków Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej wypłacane są następujące świadczenia:

- zasiłki stałe,
- zasiłki wyrównawcze,
- zasiłki gwarantowane,
- renty socjalne,
- zasiłki specjalne i okresowe,
- zasiłki specjalne i celowe,
- ochrona macierzyństwa
- zasiłki pielęgnacyjne,
- zasiłki rodzinne,
- zasiłki dla kombatantów.

W 1998 r. z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystało ogółem 111 rodzin, w tym 26 dzieci niepełnosprawnych. Stała renta socjalna wynosiła 348 zł, natomiast zasiłek okresowy od 35 do 400 zł.

5.4. Bezrobocie

Bezrobocie jest istotnym problemem w gminie. W ostatnich latach charakteryzowało się ono:

- przewagą kobiet, które stanowiły ponad 50% ogółu bezrobotnych,
- wysokim udziałem ludzi młodych, tj. do 34 lat,
- niskimi kwalifikacjami bezrobotnych (wykształcenie podstawowe, niepełne podstawowe i zasadnicze zawodowe),
- znacznym udziałem bezrobotnych pozostających ponad rok bez pracy.

Od 1997 liczba bezrobotnych na terenie gminy wykazuje tendencję wzrostową.

W 1997 roku (stan na 31 grudnia) około 100 osób zarejestrowanych było jako poszukujący pracy. Stanowią one ok. 6 % ogółu ludności w wieku produkcyjnym, co nie odbiega od przeciętnego poziomu bezrobocia w województwie.

Rozwiązaniem problemu bezrobocia może być jednak tylko powstanie nowych możliwości zatrudnienia w gminie w sektorze prywatnym, zwłaszcza wielofunkcyjny rozwój wsi. Należy podjąć w tej sprawie działania – szkolenia pod kątem rozwoju agroturystyki i

innych usług turystycznych a także inwestycje komunalne, umożliwiające rozwój bazy turystycznej (kanalizacja, budowa dróg i ulic, inwestycje dla potrzeb kultury) – które dadzą w przyszłości efekty.

5.5. Opieka zdrowotna.

Na terenie gminy, w Wiżajnach, jest jeden Ośrodek Zdrowia. Znajdują się w nim: gabinet zabiegowy, stomatologiczny i lekarski, punkt szczepień oraz poczekalnia dla chorych. Pracuje tu dwóch lekarzy – specjalista chorób ogólnych i stomatolog, trzy pielęgniarki i jedna położna. Ośrodek Zdrowia wymaga remontu, lecz w gminie brakuje na ten cel funduszy. Ponadto do dyspozycji mieszkańców jest jedna apteka na terenie Wiżajn.

6. Mieszkalnictwo.

Zasób mieszkaniowy w gminie Wiżajny stanowi 710 mieszkań o powierzchni użytkowej 5749 m², z czego własność gminy stanowią zaledwie 34.

Systematyczne naprawy i konserwacje wykonywane są w wielu budynkach prywatnych.

W wydatkach bieżących na gospodarkę komunalną i mieszkaniową przeznaczono jedynie 0,6 % z budżetu gminy.

6.1. Zabudowa mieszkaniowa

Na terenie gminy obszarów skupionej zabudowy, w rozumieniu wsi ulicówek, jest stosunkowo mało. Przeważa zabudowa kolonijna. Na terenie gminy wyróżniono obszary projektowanego rozwoju zwartej zabudowy. Występują one na obszarze większości wsi: Wiżajny, Kolonia Wiżajny, Sudawskie, Maszutkinie, Stankuny, Burniszki, Bolcie Duże, Mauda, Klajpeda, Rogożajny Małe i Wielkie, Marianka, Sześciwłoki, Soliny, Dzierwany, Smolniki. W granicach zwartej zabudowy wsi dość dużo jest niezabudowanych jeszcze działek.

IV. TRANSPORT

Na sieć dróg kołowych w gminie składają się: jedna droga wojewódzka, drogi powiatowe oraz gminne. Najważniejszą drogą przebiegającą przez gminę oraz Wiżajny – ośrodek gminny - łącząc ją z Rutką Tartak i Gołdapią jest droga wojewódzka nr 651 Szypliszki - Gołdap. Jest to droga o nawierzchni bitumicznej w dobrym stanie technicznym o

niezbyt dużym natężeniu ruchu. Droga ta łączy przejście graniczne na Litwę w Bolciach z przejściem granicznym do Rosji w Góldapi.

Sieć dróg w gminie uzupełniają drogi powiatowe. Są to drogi:

- Wiżajny – Ejszeryszki (- Rutka Tartak) – droga o nawierzchni bitumicznej w dobrym stanie technicznym,
- Wiżajny – Rogożajny – Smolniki – (Sidory) - droga o nawierzchni bitumicznej w dobrym stanie technicznym,
- Rogożajny – Mierkinie (Kruszki) - droga o nawierzchni bitumicznej w dobrym stanie technicznym,
- Rakówek – Okliny - droga o nawierzchni bitumicznej, w dobrym stanie technicznym
- Wiżajny – Stańkuny – Laskowskie – Wiżajny (droga wokół jeziora Wiżajny) - droga o nawierzchni żwirowej,
- Kleszczówek – Postawełe – droga o nawierzchni bitumicznej, w db. stanie technicznym.

Drogi powiatowe w gminie Wiżajny mają w zdecydowanej większości dobrą nawierzchnię i są dobrze utrzymane. Jedynymi drogami o nawierzchni nieutwardzonej są: droga wokół jeziora Wiżajny oraz droga Rowełe - Marianka. Wydaje się, że dla lepszego skomunikowania Burniszek, Stankun, Laskowskich i Wiłkupi oraz dla lepszej dostępności turystycznej, zwłaszcza dla turystyki rowerowej rejonu jeziora Wiżajny należy położyć nawierzchnię bitumiczną na całej długości tej drogi. Brak nawierzchni bitumicznej stanowi pewną barierę rozwoju gminy, a szczególnie rozwoju turystyki, w tym rowerowej. Warto zwrócić uwagę na to, że dobra nawierzchnia zachęca do szybszej jazdy, konieczna jest więc taka organizacja ruchu, aby wymusić określone zachowania kierowców a mianowicie ograniczenie prędkości przejazdu przez miejscowości.

Wydaje się, że byłoby wskazane rozszerzenie sieci dróg powiatowych o drogę Smolniki - Stara Hańcza. Droga ta o nawierzchni bitumicznej pozwoliłaby na większą dostępność dla ruchu turystycznego (rowerowego, jak również dla samochodów z przyczepami campingowymi) wokół Suwalskiego Parku Krajobrazowego oraz bezpośredni dojazd do jeziora Hańcza (na parking w Starej Hańczy).

Drogę Rowełe - Marianka należy przedłużyć do Rogożajn, aby utworzyć krótsze połączenie kierunku z Przerośli przez Mierkinie do Rutki Tartak z ominięciem Wiżajn. Drogę - zgodnie z zasadą nawierzchni bitumicznych na drogach powiatowych - należy utwardzić.

Kolejnym zagadnieniem, bardzo ważnym dla funkcjonowania systemu transportu w gminie jest podsystem transportu publicznego. Charakteryzuje się on niskim standardem

obsługi, przede wszystkim jeśli chodzi o częstotliwość kursowania autobusów PKS. Z Wiżajn do Suwałk kursuje kilka par autobusów na dobę, w innych relacjach międzygminnych po 2 - 4 pary kursów na dobę, część miejscowości nie jest obsługiwanych wcale, lub po 1 ewentualnie 2 kursami na dobę. Należy zdecydowanie poprawić - przy wykorzystaniu środków gminnych - jakość obsługi transportem publicznym opierając go na komunikacji mikrobusowej kursującej z dużą częstotliwością i docierającą do większości miejscowości gminy, wykonując kursy także po drogach gminnych w rejonie Bondzisk, Postawel, Olszanki czy Sudawskich. Komunikacja taka powinna być głównie dowozową do Wiżajn.

Przygraniczne położenie gminy warunkuje konieczność włączenia do analizy transportowej także połączeń transgranicznych między Polską a Litwą. Obecnie w gminie brak jest przejść granicznych. Wydaje się jednak, że istnieją potrzeby zarówno mieszkańców, jak i turystów (zwłaszcza turystyka rowerowa) funkcjonowania takich przejść, głównie dla małego ruchu granicznego (przy czym pojęcie małego ruchu granicznego powinno obejmować także turystów przebywających w gminie). Wydaje się celowe otwarcie lokalnych przejść zwłaszcza planowanego w Bolciach. Zbiorowa komunikacja mikrobusowa powinna obsługiwać także rejony przygraniczne (po obu stronach granicy).

Bardzo ważnym zagadnieniem jest oznakowanie dróg (pionowe, poziome), zarówno powiatowych, jak i wojewódzkich. Regułą jest brak dobrego oznakowania poziomego, co utrudnia jazdę - zwłaszcza w nocy - biorąc pod uwagę ograniczoną widoczność i liczne zakręty. Oznakowanie pionowe jest często w nocy niewidoczne. Brak jest hektometrów oraz światełek odbłaskowych na poboczach. Oddzielnym problemem jest brak konsekwentnego, logicznego i czytelnego systemu oznaczeń drogowych. Jest to konieczne dla turystów i osób okazjonalnie korzystających z dróg gminy.

V. INFRASTRUKTURA

1. Gospodarka wodno-ściekowa na terenie gminy

Zachowanie unikatowych w skali kraju istniejących na terenie gminy Wiżajny najcenniejszych zasobów naturalnych - m.in. jezior: Wiżajny, Hańcza, Jaczno, Kojle i Mauda oraz rzeki Czarna Hańcza, wymaga sprawnego gospodarowania wodą na terenie całej gminy. Podstawowym elementem tego gospodarowania jest budowa niezawodnych systemów zaopatrzenia w wodę i odprowadzenia ścieków, które będą warunkować dalszy rozwój zagospodarowania przestrzennego gminy. Szczególnie należy zwrócić uwagę na budowę

systemów kanalizacyjnych w tych miejscowościach, gdzie już zbudowano wodociągi i gdzie przewiduje się dynamiczny rozwój zagospodarowania. Dalszą zaś rozbudowę wodociągów prowadzić równoległe z budową systemów kanalizacyjnych z wysokosprawnymi oczyszczalniami ścieków.

1.1. Zaopatrzenie w wodę

Stan istniejący zaopatrzenia w wodę

Na terenie gminy Wżajny funkcjonują trzy wodociągi grupowe zlokalizowane w miejscowościach Wżajny, Smolniki i Okliny.

Wodociąg "Wżajny" zasilany jest poprzez stację hydroforową z ujęcia wód podziemnych złożonego z dwóch studni wierconych o wydajności 3300 m³/dn. Ujęcia wody nie wymagają strefy ochrony pośredniej.

Wodociąg swoim zasięgiem obejmuje 9 wsi: Wżajny, Kolonia Wżajny, Bolcie, Leszkiemie, Grzybina, Makowszczyzna, Maszutkinie, Sudawskie (częściowo) i Wysokie.

Wodociąg "Smolniki"; stacja hydroforowa z ujęciem wód podziemnych z jedną studnią o wydajności 600 m³/dn. Obejmuje swoim zasięgiem 9 wsi: Smolniki, Ługiele, Dzierwany, Jegliniszki, Jodoziory, Kleszczówek (częściowo), Polemonie, Rogożajny Wielkie i Sześciwłoki.

Wodociąg "Okliny"; stacja hydroforowa z ujęciem wód podziemnych z jedną studnią o wydajności 360 m³/dn. Obejmuje swoim zasięgiem 4 wsie: Okliny, Antosin, Mauda i Uzmauda.

Poza zasięgiem wodociągów sieciowych pozostają jeszcze wsie: Dziadówek, Kłajpeda, Mierkinie Stare, Wizgóry, Rogożajny Małe, Laskowskie, Marianka, Kamionka, Wilkupie, Stankuny, Burniszki, Grzybina, i Żelazkowizna.

Kierunki zaopatrzenia w wodę

Przyjmuje się generalne założenie, że wszyscy mieszkańcy gminy będą mogli korzystać ze zorganizowanych systemów zaopatrzenia w wodę, a więc z wodociągów grupowych lub lokalnych.

Podstawowym źródłem zaopatrzenia gminy w wodę będą zasoby wód czwartorzędowych i oparte na nich opisane wyżej trzy wodociągi grupowe: "Wżajny", "Okliny" i "Smolniki". Zatwierdzone wielkości zasobów eksploatacyjnych umożliwiają

dalszą rozbudowę wodociągu w gminie. Przewiduje się doprowadzenie wody do wsi, które nie mają jeszcze wodociągu oraz rozbudowę systemu wodociągowego we wsiach Kleszczówek i Sudawskie.

W wyniku dalszego rozwoju systemu zaopatrzenia w wodę następujące wsie zostaną do niego włączone:

- Dziadówek, Kłajpeda, Mierkinie Stare, Wiżgóry, Rogożajny Małe będą zasilane z dwóch wodociągów - "Smolniki" i "Okliny",
- Laskowskie, Marianka, Kamionka, Wilkucie, Stankuny, Burniszki i Grzybina z wodociągu "Wiżajny" oraz
- Żelazkowizna z wodociągu "Okliny".

Na szczególną uwagę zasługuje zwiększenie niezawodności działania systemu wodociągowego poprzez połączenie systemu sieci wodociągu "Smolniki" z wodociągiem "Okliny".

1.2. Kanalizacja

Stan istniejący kanalizacji

Na terenie gminy Wiżajny brak jest zorganizowanych sieciowych systemów odprowadzania ścieków. Jedynie w miejscowości gminnej Wiżajny istnieje mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia typu "Bioblok" o przepustowości $Q_{sr. dn} = 130 \text{ m}^3/\text{dn}$. Obecnie do oczyszczalni odprowadzane są ścieki z czterech bloków mieszkalnych w ilości 10 - 15 m^3/dn . Oczyszczone ścieki odprowadzane są do rowu melioracyjnego, który łączy się z ciekim wypływającym z jeziora Wistuc i wpadającym do jeziora Ingieł w odległości około 5 km od ujścia rowu. Obecnie oczyszczalnia jest modernizowana.

Ścieki z gospodarstw wiejskich częściowo są gromadzone w zbiornikach i wywożone na pola lub odprowadzane poprzez nieszczelne doły gnilne lub bezpośrednio do gruntu i wód powierzchniowych. Powoduje to zanieczyszczenie środowiska naturalnego (gruntu wód podziemnych i powierzchniowych).

Kierunki odprowadzania ścieków

Oczyszczalnia w Wiżajnach, po modernizacji, będzie miała charakter mechaniczno - biologiczno - chemiczny typu "Hydrocentrum" o przepustowości $Q \text{ sr. dn} = 205 \text{ m}^3/\text{dn}$. Do

punktu zlewnego zlokalizowanego przy oczyszczalni dowożone będą ścieki w ilości 20 m³/dn. Oczyszczone ścieki tak jak obecnie odprowadzane będą rowem melioracyjnym oraz ciekami o przepływie SNQ = 0,10 m³/s do jeziora Iłgieł. Ciek i jezioro Iłgieł mają pierwszą klasę czystości wody. Zrzut przewidywanej ilości ścieków nie wpłynie na zmianę klasy czystości wody odbiornika nawet przy najniekorzystniejszym w nim przepływie równym 0,05 m³/s (zgodnie z pozwoleniem wodno – prawnym). Opracowany jest projekt sieci kanalizacji dla wsi Wiżajny w systemie grawitacyjno - pompowym. Obecnie realizowany jest główny kolektor dla tej wsi.

Mocne i słabe strony gminy Wiżajny z punktu widzenia systemu gospodarowania wodą.

Wodociągi

Do **mocnych stron** gminy w zakresie zaopatrzenia w wodę należy:

- istnienie ujęć wody w których zatwierdzona wielkość zasobów dyspozycyjnych pozwala na rozbudowę systemu wodociągowego.
- dobrze rozbudowujący się system sieci magistral wodociągowych.

Do **słabych stron** gminy w zakresie wodociągów należy zaliczyć:

- kilkanaście wsi pozostających jeszcze poza systemem wodociągów grupowych

Kanalizacja

Do **mocnych stron** gminy w zakresie kanalizacji należy zaliczyć:

- istnienie w Wiżajnach mechaniczno - biologicznej oczyszczalni ścieków, typu "Bioblok", która po rozbudowie może zapewnić przyjęcie ścieków z terenu całej gminy.

Do **słabych stron** gminy w zakresie kanalizacji należy zaliczyć:

- brak rozwiązania gospodarki ściekowej na obszarze gminy przy znacznym jej zwodociągowaniu.
- brak odbiorników (cieków wodnych) większych ilości oczyszczonych ścieków z uwagi na małe przepływy, ochronę odbiorników przed degradacją oraz ich ujścia do jezior.
- konieczność stosowania kosztownych wysokosprawnych systemów kanalizacyjnych z uwagi na ochronę walorów środowiska przyrodniczego.

1.3. Gospodarka odpadami

Na terenie gminy Wiżajny funkcjonuje jedno wysypisko śmieci zbudowane według koncepcji przestrzenno technologicznej z 1991 r. Termin jego użytkowania został przedłużony w listopadzie 1998 r. do 2010 r. Na koniec 1998 r. wypełnienie wysypiska wynosiło 210 m³ przy czym jego pojemność docelowa wynosi 2000 m³. Wysypisko znajduje się na terenie dawnej żwirowni.

W ramach programu ochrony bioróżnorodności wrażliwych ekologicznie obszarów opracowanego dla gmin Związku „Szelmęt” przewidziano organizację selektywnej zbiórki odpadów. Punkty odbioru bezpośredniego odpadów znajdują się we wszystkich wsiach gminy zaś na terenie Wiżajn gminny punkt gromadzenia odpadów gospodarczych.

2. Sieć elektorenergetyczna

Stan istniejący

Energia elektryczna do Gminy Wiżajny jest doprowadzana liniami napowietrznymi średnich napięć (SN) 20 kV. Są to linie doprowadzone z głównych punktów zasilania (GPZ) usytuowanych na terenie:

- a) Suwałk
- b) Filipowa

Sieci te doprowadzone są do stacji transformatorowych (SN/nn) 20 kV / 0,4 kV, z których liniami napowietrznymi niskiego napięcia zasilani są odbiorcy. W istniejącym rozwiązaniu sieci warunki atmosferyczne mają istotny wpływ na pewność zasilania. Warunki bezpieczeństwa w dostawie energii elektrycznej, w porównaniu z siecią kablową są gorsze. Koszty realizacji sieci napowietrznej i kablowej są porównywalne (z minimalną przewagą sieci kablowych).

Kierunki rozwoju elektroenergetyki

Niezbędna będzie modernizacja istniejącej sieci elektroenergetycznej. O konieczności modernizacji istniejącej sieci decydować będą:

- a) Rozwój Gminy;
- b) Rosnące wraz z rozwojem Gminy potrzeby odbiorców;
- c) Niezbędne remonty istniejącej sieci oraz przebudowa związana z występującymi przeciążeniami sieci (nadmierne spadki napięć);

- d) Wdrażanie nowych przepisów związanych z dostosowaniem ich do Norm Europejskich (np. PN-91/E-050009);
- e) Przepisy wynikające z utworzenia Suwalskiego Parku Krajobrazowego i jego strefy ochronnej.

Na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego zakazane jest prowadzenie linii energetycznych wysokich napięć a prowadzone linie niskiego napięcia powinny być skablowane.

Zaleca się sukcesywną realizację modernizacji sieci i urządzeń elektroenergetycznych w zależności od posiadanych na ten cel środków.

W modernizacji należy położyć szczególny nacisk na warunki bezpieczeństwa i pewność zasilania. Dla skoordynowania prac związanych z modernizacją sieci elektroenergetycznych zalecane jest opracowanie planu modernizacji sieci i urządzeń elektroenergetycznych, w którym rozpatrzone byłyby możliwości etapowania tych prac i zakres możliwych adaptacji istniejących rozwiązań.

Celem modernizacji powinno być pełne skablowanie linii elektroenergetycznych na terenie Gminy. Trasy projektowanych i modernizowanych linii elektroenergetycznych i stacje transformatorowe, powinny być usytuowane na terenach ogólnodostępnych. W projektowanych i modernizowanych drogach należy uwzględnić pasy na układanie kabli elektroenergetycznych.

Z uwagi na stan istniejącej sieci elektroenergetycznych i przewidywany wieloletni okres przejściowy, w lokalizacji wszelkich obiektów budowlanych usytuowanych w pobliżu linii elektroenergetycznych powinny być uwzględniane postanowienia normy PN-75/E-05100 (Elektroenergetyczne linie napowietrzne. Projektowanie i Budowa).

Modernizacja sieci elektroenergetycznej powinna być realizowana w ścisłym porozumieniu z energetyką zawodową, reprezentowaną przez Zakład Energetyczny w Białymstoku i Rejon Energetyczny w Suwałkach. Zakres i formy współpracy powinny uwzględniać postanowienia Prawa Energetycznego wprowadzonego Ustawą z dnia 10 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 54/97 poz. 348) i przepisów wdrażających postanowienia ustawy.

Trasy sieci elektroenergetycznych doprowadzających energię elektryczną do terenów przewidywanych pod zabudowę zaleca się ustalać w planach szczegółowych, opracowywanych dla wybranych obszarów, w ścisłym powiązaniu z wyznaczanymi trasami komunikacyjnymi dla tych obszarów.

3. Systemy grzewcze

W Wiżajnach, które są gminą wiejską, brak jest sieci nowych systemów grzewczych. Szkoły stopniowo likwidują kotłownie węglowe i przechodzą na opalanie olejowe. W miarę rozwoju niekonwencjonalnych elektrowni wiatrowych będzie się używać energii pochodzącej właśnie z tego źródła do ogrzewania. W domach mieszkalnych stosujących obecnie głównie drewno i węgiel do celów ogrzewania i gotowania posiłków przewiduje się zwiększenie wykorzystania gazu płynnego i energii elektrycznej.

4. Sieć telekomunikacyjna

Gmina została stelefonizowana w 1996 roku. Na obszarze gminy urzędy pocztowo-telekomunikacyjne znajdują się w Wiżajnach i Smolnikach. W 1997 r. było 473, zaś w 1998 r. było 500 abonentów TP S.A.

VI. DZIEDZICTWO KULTUROWE

1. Zasoby

Archeologia

Gmina Wiżajny należy do słabo zbadanych pod względem archeologicznym obszarów. Systematycznymi badaniami, w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski, objęto zaledwie 40 km² terytorium. Ponadto od 60 lat prowadzone są tutaj prace o charakterze rozpoznawczym lub ratunkowym.

Według stanu wiedzy na rok 1998, rozpoznano 6 stanowisk archeologicznych. Najwięcej z nich znajduje się na terenie wsi Dzierwany (3).

Pod względem chronologicznym przeważają obiekty z epoki kamiennej oraz wczesnego średniowiecza. Są to głównie osady lub ślady osadnictwa. Najbardziej czytelną formą działalności ludzkiej w czasach prehistorycznych były grodziska - jedno z nich zostało odkryte w Dzierwanach. W Sudawskim odkryto grodzisko wczesnośredniowieczne, zaś w Smolnikach wczesnośredniowieczną osadę. W Dzierwanach znajdują się ponadto dwa kurhany pradziejowe, a w Kleszczówku jeden kurhan o nieustalonej chronologii. Najwięcej śladów archeologicznych zachowało się w pobliżu cieków wodnych, rzek (tereny leżące nad Czarną Hańczą) oraz jezior.

Historia i wydarzenia

Gmina Wiżajny położona jest na terenie byłej puszczy Mereckiej, pierwotnie zamieszkałej przez ludność jaćwieską, której nazwy plemion przetrwały w nazwach wsi, np. Sudawskie (od Sudowów). Po raz pierwszy nazwa jaćwieskiej ziemi *Weyze* (jako pierwotnej nazwy tej ziemi) pojawiła się w 1253 roku, a nazwa jeziora *Wezezen* ok. 1385 roku.

Przez Puszcze Merecką prowadziło kilka szlaków, przy których powstawały osady, a później miasta. Jednym z nich był szlak od Merecza do Puńska. Dokładna **data** powstania osady Wiżajny **nie jest znana**, ale w zapisach parafii Puńsk z 1606 roku wymienione jest, że „droga wiodła obok miasta Wiżajny”. Potwierdzenie prawa magdeburskiego nastąpiło w dniu 11 maja 1693 roku, a następnie 14 lutego 1792 roku. Po zniszczeniach wojen szwedzkich w 1659 roku wybudowano nowy kościół, a w 1661 roku szkołę.

W roku 1870 Wiżajny utraciły prawa miejskie. W czasie I wojny światowej, w okresie jesienno-zimowym 1914/15, doszło na tzw. linii Hańczy do zaciętych walk między wojskami rosyjskimi a niemieckimi, czego śladem są liczne cmentarze wojenne. Po odzyskaniu niepodległości od 1918 roku Wiżajny są siedzibą władz gminnych. W czasie II wojny światowej gmina została zniszczona w 70%. Opór ludności polskiej przeciwko okupantowi niemieckiemu przyniósł szereg ofiar, czego dowodem na tym terenie są upamiętnione miejsca męczeńskiej śmierci 44 osób cywilnych - pomniki w Dzierwanach i Kleszczówku.

Zabytki architektury i budownictwa

Zabytki sakralne

Zabytkową architekturę sakralną reprezentuje w gminie zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Teresy w Wiżajnach. Jest to klasycystyczny kościół murowany z 1825 r., a przy nim drewniana dzwonnica z 1862r. Oba obiekty zostały wpisane do rejestru zabytków. Na uwagę zasługuje drewniana wikarówka z lat 20-tych XX w. znajdująca się poza rejestrem zabytków. Na cmentarzu w Smolnikach, znajduje się kaplica drewniana z przełomu VIII/XIX w, poddana rekonstrukcji.

Dwory i folwarki

Po licznych zespołach dworskich i folwarkach pozostały w terenie ślady zabudowy.

W Kleszczówku zachował się dwór drewniany z przełomu XIX/XX w, który był przebudowany w latach 40-tych XX w,

W Sudawskim obejrzeć można dwór murowany prawdopodobnie z XIX w, przebudowany w latach 60-70 XX oraz ruiny dworu i z XIX w (związane z pisarzem marynistą Burchardem).

W Skombopolach i Starej Hańczy spotkać można jedynie pozostałości zespołów dworskich z XIX w.

Parki i cmentarze

Parki

Na terenie gminy przetrwały 3 parki dworskie – w Starej Hańczy, Sudawskim i Skombobolach. Spośród wymienionych, jedynie obiekt w Starej Hańczy posiada układ charakterystyczny dla ogrodów krajobrazowych. Parki te pochodzą z XIX, a stan ich zachowania jest dostateczny lub zły, gdyż przez wiele lat pozbawione były one systematycznej konserwacji. W konsekwencji tego wiele drzew zostało wyciętych, a część uschła. Zaleca się rewaloryzację parku w Starej Hańczy i ewentualnie rekonstrukcję dawnego dworu Mirskich, np. na cele turystyczne.

Cmentarze

Wśród 14 zachowanych cmentarzy - 11 reprezentuje wyznanie ewangelicko-augsburskie, 2 rzymskokatolickie, 1 mojżeszowe. Większość cmentarzy pochodzi z XIX i początków XX wieku. Część z nich jest w bardzo złym stanie. Po cmentarzu żydowskim w Wiżajnach zostało jedynie miejsce, a na jego obecność wskazują zarośnięte skupiska kamieni, gdyż został on całkowicie zniszczony w czasie II wojny światowej

Dla cmentarzy ewangelickich (Bolcie, Burniszki, Gromadczynna, Kłajpeda, Maszutkinie, Okliny, Soliny, Stankuny, Wiżgóry, Żelazkowizna, Wiżajny) charakterystyczne są nagrobki w formie skrzyń betonowych. Na cmentarzach rzymskokatolickich w Smolnikach i Wiżajnach dominują nowe nagrobki wykonane z lastryko. Dość rzadko występują krzyże żelazne lub żeliwne osadzone na kamiennych wysokich cokołach. Na starym cmentarzu w Smolnikach znajduje się (zrekonstruowana) kaplica drewniana z XVIII w.

Ruralistyka

Na przełomie XVII i XIX wieku i w pierwszej połowie XIX wieku, w związku z przeprowadzeniem nowych reform społeczno-gospodarczych na wsi, dotychczasowe założenie przestrzenne osiedli wiejskich uległo całkowitej przebudowie. Powstały wówczas wsie o pasmowym układzie pól i rzędowej zabudowie wzdłuż drogi, którą wytyczono przez środek gruntów (tak zwane rzędówki lub wsie kolonii sznurowych). Taki sposób traktowania gruntów wiejskich dotyczył przede wszystkim terenów obecnej gminy Wiżajny.

Po uwłaszczeniu chłopów w Królestwie Polskim w 1864 r. doszło do znacznego zagęszczenia zabudowy wiejskiej i rozdrobnienia pól. W związku z tym powstała konieczność przeprowadzenia akcji scalania gruntów i kolejnej przebudowy wsi. Pierwsze regulacje rozpoczęto w 1875 r. i trwały one na tym terenie niemal do wybuchu II wojny światowej. W ich wyniku powstała nowa i bardzo charakterystyczna do dzisiaj dla Suwalszczyzny forma wsi – wieś kolonijna typu farmerskiego o blokowym układzie pól i rozproszonej zabudowie. Na terenie gminy Wiżajny przeważają wsie o mieszanej strukturze przestrzennej. Łączą one formę wsi rzędowej z wydzielonymi koloniami.

Zagrody wiejskie zakładano na planie zbliżonym do kwadratu. Siedliska są większe na koloniach niż we wsiach rzędowych i mają luźniejsze rozplanowanie. Najważniejszym obiektem był i jest dom mieszkalny. Najczęściej równolegle do niego wznoszono stodołę; pozostałe budynki stawiano w układzie poprzecznym. W sąsiedztwie domu urządzano ogródki warzywne i kwiatowe.

Krajobraz kulturowy

Krajobraz gminy Wiżajny jest typowy dla pojezierzy. Analizowany obszar należy do Pojezierza Zachodniosuwalskiego. Przeważają duże rozłogi pól. Występuje tu duża liczba połodowcowych jezior i lasy, które stwarzają szczególnie urokliwe miejsca wypoczynku w okresie letnim i zimowym.

Generalnie krajobraz gminy cechują:

- Zachowane czytelnie historyczne układy pól i siedlisk,
- Rozległe widoki na przedpola wsi,
- Zabudowa kolonijna lub luźno skupiona (dawne ulicówki),
- Różnorodna sieć drożna.

2. Zasób obiektów kulturowych na terenie gminy

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

DZIERWANY

- Dwa kurhany pradziejowe, stan 1, nr rej. A-82, stan dobry, własność prywatna.
- Grodzisko pradziejowe, stan 5, nr rej. A-83, stan dobry własność prywatna.

SMOLNIKI

- Kaplica na cmentarzu parafialnym XVIII/XIX wieku nr rej. 462, stan dobry, własność parafii rzymskokatolickiej.
- Osada wczesnośredniowieczna, stan 1, nr rej A-a – 4, stan dobry, własność prywatna.
- Cmentarz parafii rzymskokatolickiej XIX wieku, nr rej. 720, stan dostateczny, własność parafii rzymskokatolickiej.

SOLINY

- Cmentarz ewangelicki, XIX wieku, nr rej. 739, stan zły własność komunalna.

STARA HAŃCZA

- Park dworski, XIX wieku, nr rej. 599, stan dostateczny własność Skarbu Państwa.

SUDAWSKIE

- Grodzisko wczesnośredniowieczne, stan. 1, nr rej. A-93, stan dobry, własność prywatna.

WIŻAJNY

- Układ urbanistyczny XVI wieku nr rej. 440.
- Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Teresy:
  - a) kościół murowana ok. 1825 r.
  - b) dzwonnica drewniana ok. 1862r., nr rej. 506 własność parafii rzymskokatolickiej.
- Cmentarz parafii rzymskokatolickiej XIX wieku, nr rej. 721, stan dobry, własność parafii rzymskokatolickiej.
- Cmentarz ewangelicki, XIX wieku nr rej. 677, stan zły, własność komunalna.

Obiekty przewidziane do wpisania do rejestru zabytków

DZIEWANY

- Cmentarzysko kurhanowe o nie ustalonej chronologii, stan. 2.
- Cmentarzysko kurhanowe o nie ustalonej chronologii, stan. 4.
- Miejsce Pamięci Narodowej upamiętniające zamordowanie Polaków przez Niemców w 1944 roku.

KLESZCZÓWEK

- Dwór drewniany połowa XX wieku, przebudowa
- Kurhan o nie ustalonej chronologii, stan. 1.
- Miejsce Pamięci Narodowej upamiętniające zamordowanie Polaków przez Niemców w 1944 roku.

ŁUGIELE

- Cmentarzysko kurhanowe o nie ustalonej chronologii, stan. 1

POGORZELEK

- Cmentarzysko kurhanowe o nie ustalonej chronologii, stan. 1.

SMOLNIKI

- Osada wczesnośredniowieczna, stan. 2.

SUDAWSKIE

- Pozostałości zespołu dworskiego.
  - a) ruina dworu, XIX w.,
  - b) park, XIX w.
- Dwór, mur. II połowa XIX wieku, przebudowa,
- Cmentarz wiejski XIX wiek.

3. Waloryzacja

Archeologia

Do najciekawszych widokowo należą obiekty posiadające tzw. własną formę krajobrazową. Na omawianym terenie są to kurhany w Dzierwanach. Oprócz wyrazistej formy, posiadają również duże walory poznawcze dla pradziejów Suwalszczyzny. Pozostałe stanowiska archeologiczne są mało widoczne w terenie, a ich znaczenie dotyczy głównie wartości naukowej, którą posiadają.

Zabytki architektury i budownictwa

Zabytki sakralne

Wartościowym obiektem jest rzymskokatolicki kościół w Wiżajnach, założony na planie krzyża greckiego. Został on w niewielkim stopniu przekształcony. Spośród klasycystycznych kościołów Suwalszczyzny jest on najcenniejszym zabytkiem.

Dwory i folwarki

Spośród licznych w przeszłości zespołów dworskich zachowały się nieliczne, których wartość zabytkowa jest symboliczna i można je oceniać głównie w kategorii historycznej. Wspomnieć tu należy o dworze w Kleszczówku i w Sudawskim.

Parki i cmentarze

Parki

Niezbyt wysokie wartości kulturowe i przyrodnicze posiadają parki w Starej Hańcy, Sudawskim i Skombolach. Są to obiekty podworskie o skromnych założeniach, w większości pozbawione sąsiedztwa oryginalnych obiektów architektonicznych (dworów). Ich obecność jest jednakże dobrze widoczna w krajobrazie. Stanowią one ważną enklawę wysokiej zieleni ukształtowanej przez człowieka.

Cmentarze

Do najcenniejszych cmentarzy wyznaniowych na terenie gminy Wiżajny zaliczyć należy rzymskokatolicki cmentarz w Smolnikach. Jego ważnym elementem są zachowane krzyże i płyty nagrobne z końca XIX i początków XX wieku.

Ruralistyka

Wysoko ocenia się XVI wieczny układ urbanistyczny w Wiżajnach.

Krajobraz kulturowy

Na stan krajobrazu kulturowego szczególnie niekorzystnie wpłynęły procesy budowlane zapoczątkowane w latach 70 –tych XX wieku. Nowe budownictwo na wsi rozwijało się w sposób chaotyczny, bez dobrych projektów, które nawiązywałyby do lokalnej tradycji. Historyczne budynki mieszkalne i gospodarcze zachowały się sporadycznie. Brak jest zachowanych w całości tradycyjnych zagród z budynkiem gospodarczym, stodołą, drewnutnią itd.

W krajobrazie kulturowym najlepiej przetrwały układy pól, łąk oraz sieć dróg gruntowych. Wśród obszarów o dużych walorach turystycznych wyróżnia się jednostka architektoniczno - krajobrazowa (JARK) obejmująca Suwalski Park Krajobrazowy, którego północny fragment występuje na terenie gminy Wiżajny. Zachowały się tu historyczne układy i niekiedy tradycyjna zabudowa.

VII. KIERUNKI ROZWOJU GMINY

Gmina Wiżajny jako jednostka społeczno - ekonomiczna pozostaje w ścisłym związku z sąsiednimi gminami i tylko jako taki wewnętrznie spójny organizm powinna być rozpatrywana. Dotyczy to zwłaszcza rozwoju turystyki i rolnictwa ekologicznego.

Obszar gminy można podzielić na kilka stref funkcjonalno - gospodarczych różniących się uwarunkowaniami przyrodniczymi i ekonomiczno gospodarczymi:

1. Centrum gminne (wieś Wiżajny)
2. Obszar przygranicza związany z obsługą ruchu turystycznego na planowanym przejściu granicznym w Bolciach (wsie: Bolcie, Wiżajny).

3. Obszar ruchu agroturystycznego związanego ze strefą J. Wiżajny i Gór Sudawskich (wsie: Grzybinia, Burniszki, Stankuny, Wilkupie, Laskowskie, Sudawskie, Maszutkinie, Makowszczyzna, Kamionka)
4. Centrum agroturystyczne związane ze strefą Suwalskiego Parku Krajobrazowego z dominującą rolą Smolnik jako kurortu ekoturystycznego oraz Mierkinii z Kłajpedą rozładowywujących ruch turystyczny w północnej części SPK. (wsie: Polemonie, Smolniki, Kleszczówek, Dzierwany, Mierkinie, Stołupianka, Kłajpeda, Kłajpedka)
5. Strefa łącznikowa pomiędzy centrum gminnym a obszarem intensywnego ruchu turystycznego związanego z obszarem SPK. Wsie położone wzdłuż dwóch głównych traktów komunikacyjnych gminy: dróg Smolniki – Wiżajny i Wiżajny – Rogożajny – Mierkinie o rozmaitych funkcjach uwarunkowanych położeniem geograficznym i warunkami glebowymi.

Centrum gminne

Obejmuje ono tylko miejscowość Wiżajny, będącą wielofunkcyjnym centrum administracyjno ekonomicznym. Położenie Wiżajn na obszarze bardzo atrakcyjnym turystycznie stwarza miejscowości perspektywę rozwoju również jako ośrodka turystycznego a bezpośrednie sąsiedztwo z wsią, w której jest planowane utworzenie przejścia granicznego, jako centrum usługowego.

Wiżajny mają dobrą infrastrukturę - wodociąg, linia telekomunikacyjna, kanalizacja wraz z oczyszczalnią ścieków, co pozwala miejscowości na obsłużenie całorocznego intensywnego ruchu turystycznego i po spełnieniu pewnych warunków ruchu tranzytowego.

Mocne strony:

- Tradycje historyczne byłego miasteczka, z zabytkowym układem urbanistycznym, z końca XVI wieku, nr rej. 440, dobrze zachowanym, liczne zabytki. W przypadku podjęcia prac nad poprawą wizerunku będzie to mocny czynnik przyciągający turystów
- Bliskość planowanego przejścia granicznego w Bolciach i położenie w punkcie tranzytowym dla całego ruchu z południowo wschodniej części regionu w kierunku Bolci i Gołdapi.
- Otoczenie w postaci terenów atrakcyjnych turystycznie, zróżnicowanych przyrodniczo i krajobrazowo.
- Liczne kwatery agroturystyczne, funkcjonujące od kilku lat.

Mocne strony:

- Otoczenie terenów atrakcyjnych turystycznie, zróżnicowanych przyrodniczo i krajobrazowo.
- Możliwość rozwoju usług związanych z funkcjonowaniem przejścia granicznego.

Obszar ruchu agroturystycznego związanego ze strefą J. Wiżajny i Gór Sudawskich

Obszar ten można podzielić na dwie strefy: strefę J. Wiżajny oraz strefę Gór Sudawskich.

Strefa J. Wiżajny jest doskonałym obszarem dla rozwoju ekoturystyki. Posiada dobre połączenie komunikacyjne z wsią Wiżajny i może stanowić dobry punkt wypadowy dla jednodniowych wycieczek rowerowych na teren Litwy. Ze względu na położenie poza trasami komunikacyjnymi o znaczeniu regionalnym, nie stanowi ona dogodnego obszaru dla rozwoju usług zaspokajających potrzeby miejscowej ludności. Dogodne warunki do rozwoju agroturystyki oferującej całoroczny wypoczynek.

Strefa z wiązana z obszarem Gór Sudawskich jest bardzo atrakcyjnym obszarem pod względem przyrodniczym i unikalnym zespołem krajobrazowym. Może on konkurować pod względem walorów turystycznych i przyrodniczych z Suwalskim Parkiem Krajobrazowym. Na obszarze o najlepiej rozwiniętej infrastrukturze tj. wzdłuż drogi Rutka Tartak - Ejszeryszki- Wiżajny należy położyć nacisk na rozwój bazy wypoczynkowej w gospodarstwach rolnych. Polityka rozwoju agroturystyki w tym rejonie powinna być ukierunkowana na obsługę turystyki kwalifikowanej pieszej, rowerowej i narciarskiej. Rejon posiada wystarczający potencjał przyrodniczy i infrastrukturalny dla zapewnienia całorocznego wypoczynku.

Mocne strony:

- Bliskość planowanego przejścia granicznego w Bolciach i centrum gminnego.
- Bliskość J. Wiżajny, największego zbiornika wodnego w gminie o dużej wartości rekreacyjno wypoczynkowej.
- Bardzo wartościowy przyrodniczo obszar Gór Sudawskich.
- Dobra dostępność komunikacyjna.

Proponowane kierunki rozwoju:

- Zagospodarowanie stref rozwojowych na warunkach szczegółowo opisanych w „Kierunkach Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wiżajny” oraz w „Zasadach formułowania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu”.
- Zakładanie kwater agroturystycznych, organizowanie wypoczynku całorocznego.
- Konieczność rozbudowy infrastruktury, głównie doprowadzenie wodociągu oraz jednoczesna budowa kanalizacji lub inne rozwiązanie problemu ścieków gospodarczych i komunalnych.

Centrum agroturystyczne związane ze strefą Suwalskiego Parku Krajobrazowego

Najatrakcyjniejsze i najwartościowsze przyrodniczo tereny gminy Wiżajny, prawnie chronione w granicach Suwalskiego Parku Krajobrazowego.

Proponowane kierunki rozwoju:

- Zagospodarowanie stref rozwojowych na warunkach szczegółowo opisanych w „Kierunkach Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wiżajny” oraz w „Zasadach formułowania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu”.
- Przeniesienie głównego ciężaru ruchu turystycznego na obszary poza Suwalskim Parkiem Krajobrazowym, na których może być realizowana zabudowa wypoczynkowa w przeciwieństwie do terenów należących do Suwalskiego Parku Krajobrazowego.
- Stworzenie w Mierkiniach silnego ośrodka ruchu turystycznego będącego przeciwwagą dla położonych w północno wschodniej części Suwalskiego Parku Krajobrazowego Smolnik. Gwarantuje to równomierne i harmonijne korzystanie z zasobów przyrodniczych SPK i tym samym jego ochronę.
- Na obszarze Suwalskiego Parku Krajobrazowego dopuszczalny jest rozwój agroturystyki.
- Podniesienie Mierkini do rangi wsi letniskowej oraz rozpoczęcie starań o nadanie Smolnikom statusu uzdrowiska.
- Położenie nacisku na budowę kanalizacji i oczyszczalni ścieków w Smolnikach oraz jednolitego rozwiązania problemu utylizacji ścieków na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego.

Strefa łącznikowa pomiędzy centrum gminnym a obszarem intensywnego ruchu turystycznego związanego z obszarem Suwalskiego Parku Krajobrazowego

Zróznicowana strefa funkcjonalna obejmująca wsie położone w centralnej części gminy pomiędzy obszarem Suwalskiego Parku Krajobrazowego a wsią Wiżajny. Poszczególne wsie przedstawiają różną wartość pod względem walorów turystycznych i przyrodniczych. Najlepiej usytuowane pod tym względem są wsie, na których terenie znajdują się średniej wielkości jeziora: wsie Mauda i Uzmauda wokół J. Mauda oraz Jegleniszki i Sześciwołki wokół jeziora Jegleniszki.

Wzdłuż drogi Mierkinie – Wiżajny znajduje się obszar bardzo niedoinwestowany o profilu rolniczym. Agroturystyka jako alternatywne źródło dochodu ma uzasadnienie, biorąc pod uwagę słabe warunki glebowe tego rejonu. Istnieją tu znakomite warunki dla rozwoju turystyki konnej i rowerowej.

Wzdłuż drogi Smolniki – Wiżajny rozciągają się tereny dobrze skomunikowane z ośrodkami gminnymi, o niedostatecznej infrastrukturze (brak wodociągu), profilu rolniczym.

VIII. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. Strefy funkcjonalne zagospodarowania przestrzennego

- 1) **Suwalski Park Krajobrazowy** - strefa ochrony najcenniejszych zasobów, wyłączoną z inwestowania poza zabudową niezbędną dla funkcjonowania gospodarstw rolniczych, w uzgodnieniu z Dyrektorem Suwalskiego Parku Krajobrazowego - SPK.
- 2) **Otulina SPK** - stefa ochrony SPK, możliwość nowej zabudowy zgodnie z planem ochrony SPK i według zasad opracowanych w studium oraz w planie miejscowym.
- 3) **Strefa inwestowania** związana z ochroną Suwalskiego Parku Krajobrazowego od nadmiernego obciążenia ruchem turystycznym o charakterze masowym. Skoordynowana systemowo we wszystkich gminach otoczenia Parku, tzn. Wiżajny, Przerośl, Wiżajny i Rutka Tartak. W gminie Wiżajny przebiega wzdłuż zachodniej i północnej granicy Parku, przez wsie, Mierkinie, Dzierwany, Smolniki, Kleszczówek. W pojeźdowanej strefie otaczającej Park przewiduje się rozwój usług turystycznych w postaci pensjonatów szczególnie agroturystycznych, kawiarni, małych restauracji, kubów i punktów informacji turystycznej, ośrodków sportowych (tenis, gry zespołowe,) , miejsca postojowe i

wypoczynkowe oraz punkty obsługi technicznej dla rowerzystów i narciarzy w zimie, parkingi dla samochodów szczególnie strzeżone. Ośrodki informacji i kultury, sprzedaż wydawnictw dla turystów, kluby rozrywki. Punkty postoju bryczek, wynajmu fachowych przewodników, organizacja wycieczek. Proponowana linia sezonowa komunikacji mikrobusowej tworzącej zamkniętą pętlę wokół Parku, ewentualnie z dojazdami na Dworzec PKP w Suwałkach.

- 4) **Strefa rozwoju zagospodarowania Centrum Gminnego** - w zakresie administracji lokalnej, biznesu, informacji, oświaty i kultury usług dla mieszkańców, usług dla rolnictwa, turystyki i mieszkalnictwa.
- 5) **Strefa zagospodarowania turystycznego brzegów Jeziora Wiżajny** i strefy ochrony Jeziora przed nadmiernym obciążeniem nadmiarem antropopresji. Obie strefy skoordynowane przestrzennie i funkcjonalnie oraz w zakresie rozwoju infrastruktury z obszarami leżącymi w Gminie. Wymienione strefy są powiązane z planowaną strefą rozwoju mieszkalnictwa i usług oraz z obsługą podróżujących samochodami osobowymi drogą szybkiego ruchu Via Baltica.
- 6) **Strefa rozwoju mieszkalnictwa typu ekologicznego** na dużych działkach, w strefie chronionego krajobrazu, połączona z zabudową rekreacyjną na dużych działkach (szczególnie Smolniki, Mierkinie).

2. Obszary obowiązkowego sporządzania planów miejscowych

- Strefa rozwoju zainwestowania Centrum Gminnego - w granicach zaznaczonych na mapie, wzdłuż południowego brzegu Jeziora Wistuć .
- Obszar zabudowy miejscowości Wiżajny wykraczający poza obszar zwartej zabudowy.
- Strefa zagospodarowania turystycznego brzegów Jeziora Wiżajny Jednocześnie stwierdza się, możliwość wydawania zezwoleń na zabudowę mieszkaniową, rekreacyjną i usługi turystyczne w granicach zwartej zabudowy wsi oraz siedlisk i poza strefą brzegową jeziora, zgodnie z warunkami wymienionymi w załączonych Zasadach.

- W dalszej kolejności, w przypadku wystąpienia większej liczby wniosków o parcelację poza obszarem zwartej zabudowy wsi - dla strefy 3.

3. Kierunki rozwoju sanitacji wsi

- Zaleca się budowę zagrodowych oczyszczalni ścieków w gospodarstwach prowadzących usługi turystyczne, w miejscach gdzie nie rozwiązano kanalizacji zbiorczej.
- Zaleca się budowę grupowych oczyszczalni ścieków dla wsi gdzie budowa kolektora jest niepołacalną, oraz dla zespołów domków rekreacyjnych.
- Zaleca się opracowanie bilansu wodno-ściekowego dla wszystkich Gmin „Szelment”
- Konieczność rozwoju istniejącej kanalizacji w Wiżajnach
- Rozwój sieci kanalizacyjnej w Smolnikach.

4. Kierunki rozwoju usług informacyjnych, organizacyjnych, oświatowych, kulturalnych

- Rozwój centrum gminnego w Wiżajnach jako ośrodka informacji, zarządzania i biznesu oraz jako ośrodka oświaty i kultury.
- Rozwój Smolnik jako ośrodka usług turystycznych i lecznictwa klimatycznego zgodnie z wymogami Planu Ochrony Suwalskiego Parku Krajobrazowego

Kościół w Wizajnach.

Wizajny.

Urok starych siedlisk.

Urok starych siedlisk.

Trasy wędrówek rowerowych na pograniczu litewskim.

Trasy wędrówek rowerowych na pograniczu litewskim.

Jezioro Sudawskie.

Żeremia nad jeziorem Sudawskim.

Zrekonstruowany dwór w Kleszczówku.

Wczesna wiosna w Suwalskim Parku Krajobrazowym.

Widok na osadę gminną.

Jezioro Wiżajny.

Wczesna wiosna w Suwalskim Parku Krajobrazowym.

